

PIGOU ARTHUR CECIL

Abstrakt

Arthur Cecil Pigou žil v letech 1877 – 1959. Svůj profesní život spojil s univerzitou v Cambridgi. Navázal na svého učitele Alfreda Marshalla. Je řazen do cambridgeské školy. Pigouova nejznámější kniha je *Ekonomie blahobytu* vydaná v roce 1920. Jde o přepracovanou a zdokonalenou knihu *Bohatství a blahobyt*, která byla vydána již v roce 1912. Byl zastáncem státních intervencí. Zabýval se především teorií blahobytu. Jeho největším přínosem je rozlišení soukromých nákladů a společenských nákladů, soukromého užítku a společenského užítku. Tím zavedl do ekonomie problém externalit. Za řešení těchto tržních selhání považoval uvalení daní v případě negativních externalit a poskytování státních subvencí v případě pozitivních externalit. Zabýval se také teorií zaměstnanosti a rozvíjel cambridgeskou teorii peněz.

Klíčová slova

Cambridgeská škola, teorie blahobytu, přebytek spotřebitele, přebytek výrobce, soukromý užitek, společenský užitek, negativní externalita, pozitivní externalita, teorie zaměstnanosti

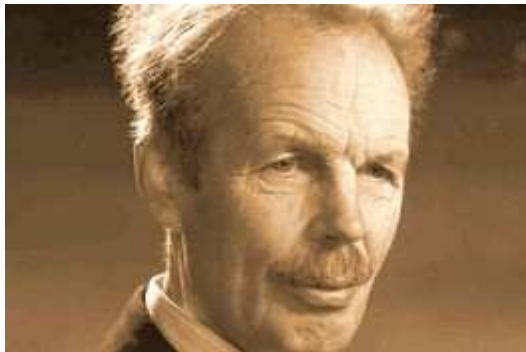
Key words

Cambridge school, the theory of welfare, consumers surplus, producers surplus, private benefits, social benefits, the negative externality, the positive externality, theory of employment

Names

Coase R., Keynes J. M., Knight F., Malthus T., Mankiw H. G., Marshall A., Mill J. S., Ricardo D., Robertson D. H., Robinson J., Smith A.

Arthur Cecil Pigou

Narodil se 18. listopadu 1877 v Ryde. Arthur Cecil Pigou byl syn armádního důstojníka, navštěvoval exkluzivní soukromou školu, zajímal se o široký okruh společenských věd od historie a literatury až po ekonomii, upozorňoval na sebe svým výstředním chováním. Vystudoval univerzitu v Cambridgi, kde pak přednášel až do druhé světové války. Jeho učitelem byl Alfred Marshall, na jehož učení navázal a dále ho rozvíjel. Patřil do cambridgeské školy. Do ní patřil také například J. M. Keynes, který se ve své slavné *Obecné teorii zaměstnanosti, úroku a peněz* (1936) distancoval od neoklasické ekonomie. Tu tehdy představoval v Anglii právě Arthur Cecil Pigou, který v roce 1908 nahradil Alfreda Marshalla na jeho postu a stal se profesorem politické ekonomie na univerzitě v Cambridgi. Zde setrval až do roku 1943. Ve 30. letech 20. století se postavil na obranu marshallovské ekonomie právě proti J. M. Keynesovi.

Zpočátku se zabýval hlavně problémy pracovního trhu, později zejména daňovou problematikou. Známý se Pigou stal svojí prací na ekonomii blahobytu. Byl stoupenec státních intervencí, i když uznával systém laissez faire.

Mezi jeho díla patří například *Bohatství a blahobyt* (1912), kde poprvé uvádí svou teorii blahobytu, *Nezaměstnanost* (1914), *Hodnota peněz* (1914), *Politická ekonomie války* (1922), *Teorie nezaměstnanosti* (1933), *Keynesova Obecná teorie: retrospektivní pohled* (1951). Nejznámějším dílem je *Ekonomie blahobytu* (1920), jedná se o přepracovanou a zdokonalenou knihu *Bohatství a blahobyt*.

Během 30. a 40. let 20. století, kdy byli mnozí ekonomové pesimističtí v otázce dlouhého výhledu tržního systému, on byl optimistický. Věřil v pokrok, moc racionální analýzy a schopnost lidí provést smysluplné reformy. Byl nade vše praktický.

Několik let před svou smrtí byl samotář, jen zřídka vycházel ze svého pokoje na královské vysoké škole. Zemřel 7. března 1959.

Cambridgeská škola

„Cambridgeskou školu bychom také mohli nazvat školou Alfreda Marshalla. On byl jejím otcem – zakladatelem a zároveň osobností natolik výraznou a vlivnou, že ostatní příslušníci této školy plně převzali (ať už vědomě či nevědomě) způsob jeho ekonomické analýzy. Tím není řečeno, že zůstali v Marshallově stínu.“ (Holman, 2005)

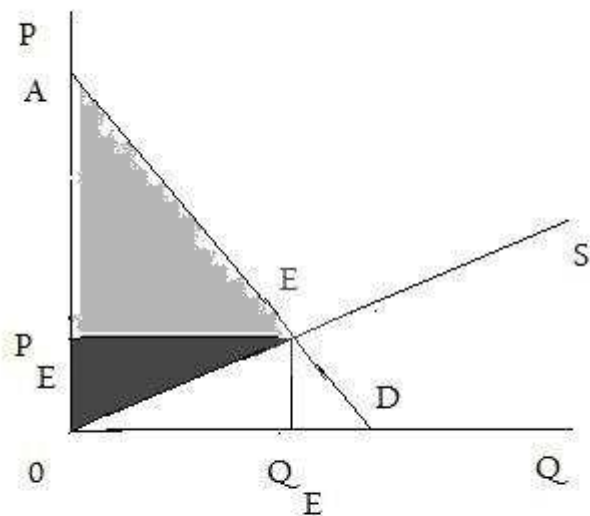
Jejím znakem, který jí vtiskl Marshall, byla snaha uchovat tradici anglických klasiků, a to Adama Smithe, Davida Ricarda a Johna Stuarta Milla. Proto se jí také říká neoklasická. Do této školy lze dále zařadit Dennise H. Robertsona, Johna Maynarda Keynesa, Joan Robinsonovou a samozřejmě Arthura Cecila Pigoua.

Když se pojem neoklasická ekonomie začal chápat v širším významu, začala se pod ním chápat nejen cambridgeská škola, ale i lausannská škola a většina evropských i amerických marginalistů kromě rakouské školy. Lausannská škola měla s cambridgeskou školou společný zájem o ekonomickou rovnováhu a o ekonomický blahobyt. Obě školy se však výrazně lišily metodou zkoumání tržní rovnováhy. Cambridgeská škola rozvíjela metodu dílčí rovnováhy trhu, zatímco lausannská škola upřednostňovala metodu všeobecné rovnováhy trhů. Metoda dílčí rovnováhy trhu předpokládá, že na všech ostatních trzích nedochází k žádným změnám.

Teorie blahobytu

Teorie ekonomického blahobytu představuje normativní část neoklasické ekonomie. Zatímco teorie tržní rovnováhy se zabývala otázkou, zda je tržní systém systémem stabilním, rovnovážným, klade si teorie blahobytu otázku, zda je systémem efektivním - zda situace tržní rovnováhy znamená také situaci, kdy dochází k maximálnímu uspokojení potřeb dosažitelnému z daných zdrojů.

Odpověď na otázku, zda trhy efektivně alokují zdroje, umožňovaly dva pojmy: přebytek spotřebitele a přebytek výrobce.

Obr. 1: Přebytek spotřebitele a přebytek výrobce

Plocha P_EAE představuje celkový přebytek spotřebitele, který je součtem individuálních přebytků jednotlivých spotřebitelů. Plocha OP_EE je celkový přebytek výrobců, který je součtem individuálních přebytků jednotlivých výrobců. Pigou se domníval, že jsou možná interpersonální porovnávání uspokojení. Předpokládal, že je-li možné vyjádřit uspokojení jednotlivce peněžní částkou, pak je možné získat součet individuálních uspokojení prostým součtem peněžních částek, kterými bylo placeno za daný statek nebo byly získané za výrobní faktor. To by ovšem vyžadovalo, aby měli všichni kupující stejné mezní užitečnosti peněz a tento předpoklad není příliš realistický.

Ekonomický blahobyt z daného statku je pak dán součtem přebytku spotřebitelů a přebytku výrobců. Pigou také poukázal na to, že monopol na trhu vede k situaci, kdy součet přebytku spotřebitelů a výrobců není maximalizován, neboli monopol snižuje ekonomický blahobyt oproti konkurenci.

Externality

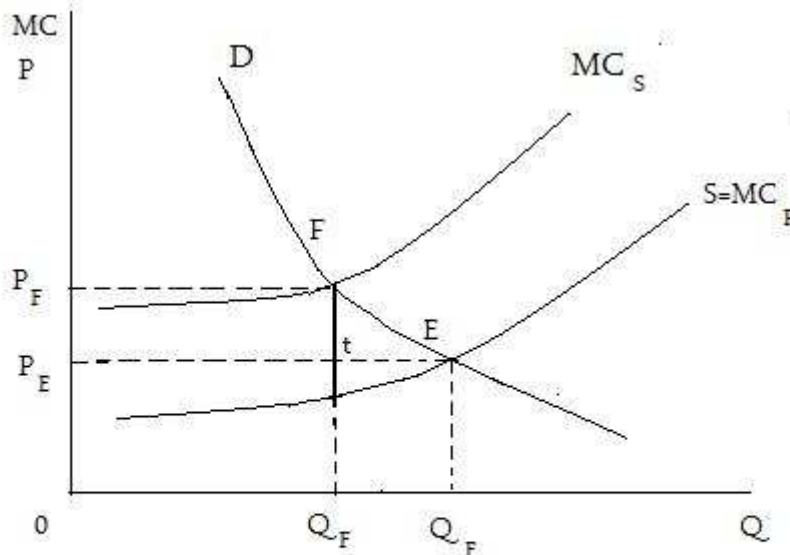
„Hlavním Pigouovým přínosem do teorie blahobytu však bylo jeho odlišení soukromých nákladů a společenských nákladů, jakož i odlišení soukromého užítka a společenského užítka. Tím Pigou zavedl do ekonomie problém externalit.“ (Holman, 2005)

Externalita je označení pro vnější účinek ekonomické činnosti, kdy část dopadů této činnosti nese někdo jiný než její původce. Jde o náklady a výnosy jiných subjektů, které za ně však neplatí.

Negativní externalita

Představme si následující situaci. Lokomotivy projíždějí zemědělskou oblastí. Jiskry, které způsobují sporadické požáry, a exhalace z lokomotiv zapříčiňují farmářům škody na úrodě. Tyto škody jsou součástí společenských nákladů, nikoli však soukromých nákladů železnice.

Proto dochází k narušení optimální alokace zdrojů a k „nadoptimálnímu“ objemu železniční přepravy. Podle Pigoua by řešením bylo, kdyby stát uvalil na železnici daň, která by zaplnila mezeru mezi soukromými a společenskými náklady. Tím by bylo dosaženo efektivního řešení a železnice by poskytovala optimální množství přepravy.

Obr.2: Negativní externalita

MC_p = soukromé mezní náklady
 MC_s = společenské mezní náklady

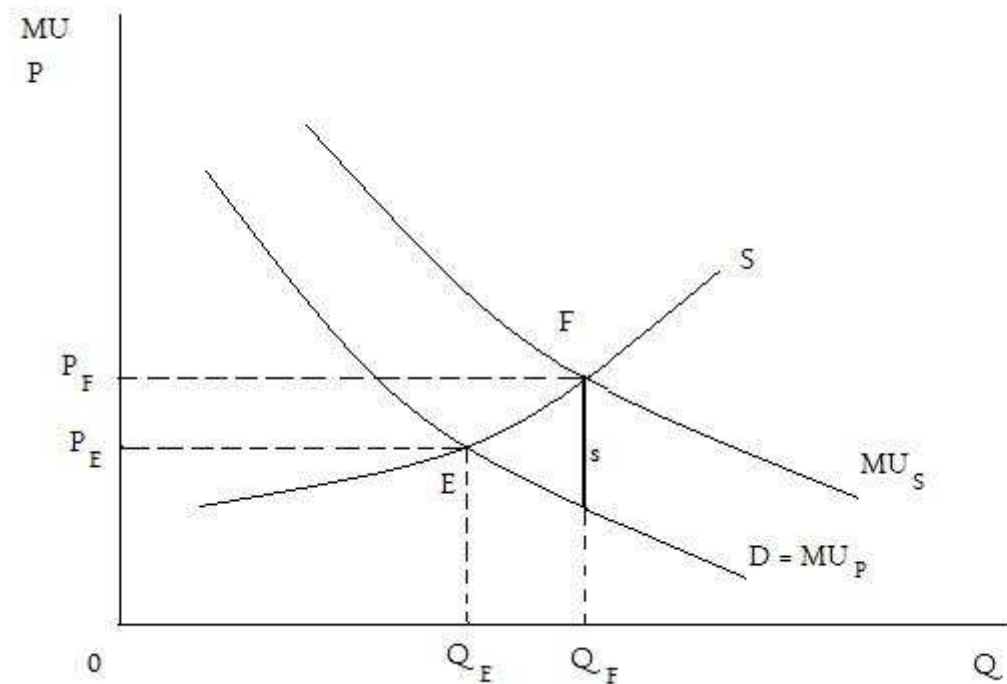
„Tržní nabídka železniční přepravy je ovšem dána soukromými mezními náklady ($S = MC_p$). Rovnováha trhu železniční přepravy proto nastává v bodě E, při rovnovážné ceně P_E a množství Q_E , kde se mezní užitek z železniční přepravy rovná soukromým mezním nákladům. Avšak z hlediska společenského blahobytu je efektivním řešením bod F – společensky optimálním množstvím je Q_F , při kterém se mezní užitek rovná společensky mezním nákladům. Kdyby stát uvalil na železnici daň t z každé jednotky přepravy, soukromé a společenské náklady by byly v bodě F shodné a efektivního řešení by bylo dosaženo.“ (Holman, 2005)

Pozitivní externalita

„Pozitivní externalita vzniká, když je společenský užitek vyšší než soukromý užitek.“ (Holman, 2005)

Příkladem pozitivní externality může být les, který poskytuje dřevo svému majiteli, ale navíc čistí spodní vodu. Tím zároveň zlepšuje kvalitu studní v blízkých vesnicích. Ačkoli mají majitelé studní z lesa prospěch, nic za něj neplatí a majitel lesa je k tomu nemůže donutit. Je zřejmé, že společenský užitek z lesa je vyšší než soukromý užitek majitele lesa, a to právě o užitek majitelů studní.

Následující obrázek ukazuje, že efektivního řešení by bylo dosaženo, kdyby stát poskytl majitelům lesa subvenci, která by zaplnila mezeru mezi soukromým a společenským užitkem. Tím by bylo dosaženo optimální výměry lesů.

Obr. 3: Pozitivní externalita, efektivním řešením je bod F

Pigouovy myšlenky měly i své odpůrce. Pigouovy návrhy státních intervencí do cenového systému kritizoval Američan Frank Knight, který ve svém článku *Omyly v interpretaci společenských nákladů* (1924) tvrdil, že externality vznikají jen tehdy, nejsou-li vymezena a respektována vlastnická práva. Dále zdůraznil, že praktické zavádění daní a subvencí by vyvolalo náklady na státní aparát s tím spojený, které by pravděpodobně převýšily ztrátu blahobytu, kterou způsobily externality. Navíc by došlo ke zvýšení moci státních úředníků. Zásadní námitku však vznesl až v roce 1960 Ronald Coase, který na Pigouově příkladu železnice poškozující úrodu farmářů ukázal, že jsou-li vymezena vlastnická práva, pak budou vést farmáři s železnicí soukromá vyjednávání o vzájemném kompenzování škod a nákladů. Tato vyjednávání povedou k efektivnímu řešení i bez nutnosti státních zásahů. Avšak v některých případech není takovéto vyjednávání možné a je nezbytné k odstranění selhání trhu použít Pigouovo řešení.

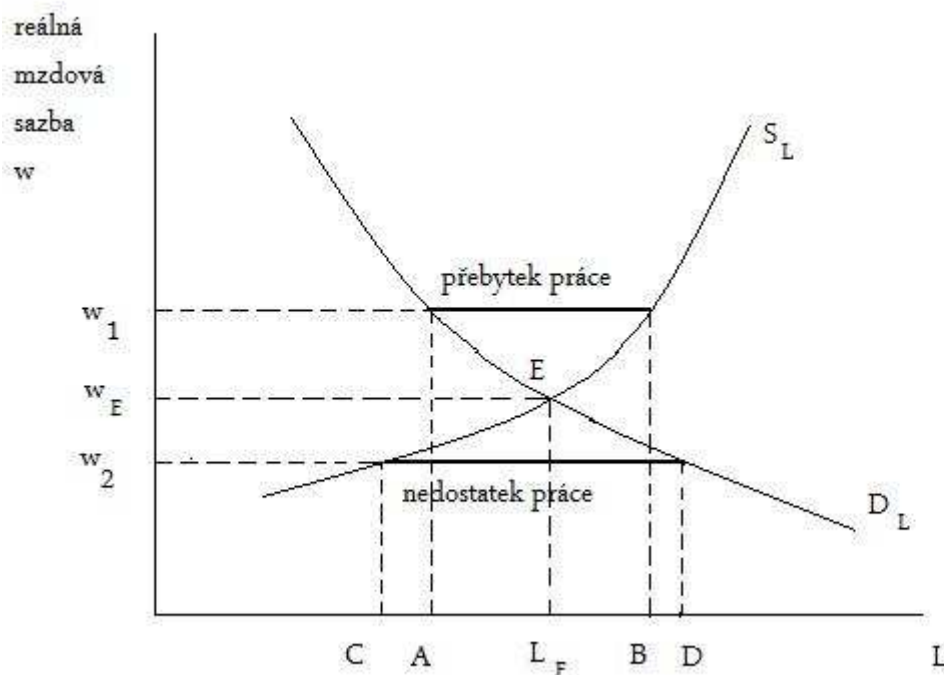
Teorie zaměstnanosti

Pigou se také zabýval teorií zaměstnanosti. Domníval se, že ve stabilních podmínkách budou všichni zaměstnáni, protože při naprosto volné konkurenci mezi dělníky a při naprosté pohyblivosti práce bude vždy působit silná tendence vytvořit takový vztah mezi mzdovými sazbami a poptávkou, aby byl každý zaměstnán. Předpokládá, že mzda se rovná hodnotě mezního produktu práce a na trhu je zaměstnáno takové množství práce, při němž se příjem z mezního produktu práce právě rovná mezní újmě z práce. Mezní újma z práce představuje dolní hranici pro ty, kdo práci nabízí. Jejich nabídka práce pod tuto mez neklesne. Naproti

tomu firmy nevyplatí mzdu vyšší než je hodnota mezního produktu práce, tzn. sledují horní hranici. Když se hodnota mezního produktu a mezní újma vyrovnají, nastane rovnováha a trh se vyčistí od převisů nabídky nebo poptávky. Ve své knize *The Theory of Unemployment* (1933) píše: „Nezaměstnanost, která se vyskytuje v kterékoli době, je vyvolána jediné skutečností, že podmínky poptávky se neustále mění, a že třecí odpor zabraňuje tomu, aby přiměřené mzdové úpravy byly provedeny bezprostředně“. (Pigou, 1933)

Podle Pigoua existuje na trhu pouze dobrovolná nezaměstnanost, která vznikla v důsledku prodlení při vyhledávání nového pracovního místa a přechodu na nové, výhodnější pracovní místo. Jako další příklad můžeme uvést situaci, kdy pracovník jen dá přednost svému volnému času, tzn. nepřijme mzdu odpovídající své mezní produktivitě. Pokud existuje na trhu jen dobrovolná nezaměstnanost, jde o plnou zaměstnanost, tj. na trhu existuje maximální zaměstnanost slučitelná s danou reálnou mzdovou sazbou.

Jedinou příčinou nezaměstnanosti pracovníků proti jejich vůli můžou být zákony a kolektivní ujednání, které brání přizpůsobení mzdové sazby při změně poptávky či nabídky a tím způsobí mzdové strnulosti směrem dolů. Pokud však tato nezaměstnanost bude trvat delší dobu, mzdové strnulosti se prolomí.

Obr. 4: Trh práce

„Rovnováha na trhu práce (E) se ustanovuje při této mzdové sazbě (w_E), při které firmy poptávají právě takové množství práce, které jsou pracovníci ochotni nabízet ($L_D=L_E=L_S$). Všechny firmy najdou pracovníky, které chtějí najmout, a všichni pracovníci, kteří chtějí pracovat, najdou pracovní místo. Pokud by byla mzda na trhu vyšší než rovnovážná (w_1), pak by nabízené množství práce bylo vyšší než poptávané. Převis nabídky práce (přebytek práce) by se neudržel dlouho, protože zlepšování podmínek k najímání pracovníků by vedlo firmy ke snižování mezd, dokud by se převis nevyčerpal. Pokud by tržní mzda byla nižší než rovnovážná (w_2), pak by poptávané množství práce převyšovalo nabízené. Firmám by se zhoršovaly podmínky pro najímání pracovníků a aby je získaly, musely by nabízet vyšší mzdy. Mzdová sazba by se zvyšovala, dokud by nedostatek práce trval.“ (Brožová, 2006)

Vztah A. C. Pigoua s J. M. Keynesem

Ačkoli oba byli studenty A. Marshalla, J. M. Keynes odmítl klasickou politickou ekonomii i neoklasickou ekonomii. Za „klasiky“ považoval všechny, kdo akceptovali Sayův zákon trhů. Tento zákon garantoval rovnováhu agregátní poptávky a nabídky při plném využívání zdrojů a podcenil úlohu peněz jako uchovatele hodnoty, zatímco Keynes pokládal důraz právě na tuto funkci peněz. Naopak oceňoval merkantilisty a Thomase Malthuse, kteří si podle něj uvědomovali problém agregátní poptávky, zatímco klasici a neoklasici problém agregátní poptávky podceňovali.

Keynes věnoval celou kapitolu ve své knize *Obecná teorie* kritice Pigouovy neoklasické teorie zaměstnanosti. Keynes zastával názor, že nabídka práce závisí na nominálních, nikoli na reálných mzdách. Sice připouštěl strnulost mezd směrem dolů, ale na rozdíl od Pigoua to podle něj není příčina nedobrovolné nezaměstnanosti. Byl si jistý, že příčinou nezaměstnanosti nejsou strulé mzdy, ale nedostatečná agregátní poptávka. Podle Keynese je neoklasická ekonomie jen speciálním případem popisujícím ekonomiku plné zaměstnanosti. To znamená, že při stavu plné zaměstnanosti platí neoklasický model, avšak může existovat rovnováha při neplné zaměstnanosti. Popíral automatickou tendenci ekonomiky k plné zaměstnanosti.

Pigouův efekt

Zatímco podle Keynese je křivka agregátní poptávky vertikální, podle Pigoua je vždy negativně skloněna. A. C. Pigou zastával názor, že poptávka po zboží může přímo záviset na úrovni reálných peněžních zůstatků. Pigouův efekt bývá také nazývaný jako efekt reálných peněžních zůstatků. Růst cenové hladiny způsobí ztrátu hodnoty zásoby nominálních peněz a naopak. Zvýší-li se reálné bohatství, lidé zvýší spotřební výdaje. Předpokladem však je, že veřejnost drží konstantní úroveň reálného bohatství. Protože jsou spotřební výdaje veřejnosti závislé na reálném bohatství, dojde k posunu křivky IS, kdykoli se změní cenová úroveň.

Cambridgeská teorie peněz

Jde zejména o teorii poptávky po penězích. Cambridgeští ekonomové předpokládali, že poptávka po penězích má pouze transakční charakter. Člověk potřebuje hotovostní zůstatky, aby překlenul časový nesoulad mezi svými příjmy a výdaji a tudíž mohl průběžně a hladce zabezpečovat své běžné peněžní transakce. Cambridgeská teorie peněz získala podobu cambridgeské rovnice: $M = k * Y$

M je nominální peněžní zásoba, k je cambridgeský koeficient a Y je nominální národní důchod. Cambridgeský koeficient udává, jaké procento ze svých důchodů chtějí lidé v průměru držet v hotovosti. Tato cambridgeská rovnice vybízí k úvaze, jaký vliv by měla změna úrokové míry na koeficient k.

Tato teorie peněz se lišila svými mikroekonomickými základy, protože vztahy mezi penězi, produkcí a cenovou hladinou odvozovala od chování jednotlivce.

Závěr

Arthur Cecil Pigou přispěl do ekonomické teorie svou teorií zaměstnanosti, efektem reálných peněžních zůstatků známým jako Pigouův efekt, rozvíjením cambridgeské teorie peněz. Jeho největším přínosem je, že rozlišil soukromý a společenský užitek a tím zavedl do ekonomie problém externalit.

Použité zdroje

- [1] DAGMAR BROŽOVÁ: *Malé dějiny ekonomického myšlení*, Oeconomica, 2006
- [2] HOLMAN, R. a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2005
- [3] MILOŠ MACH: *Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium 1. a 2. část*, 3. vydání, Melandrium, 2001
- [4] *The history of economic thought website* [online]. Dostupné na www: <http://homepage.newschool.edu/het//profiles/pigou.htm>
- [5] *The wall street journal* [online]. Dostupné na www: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704204304574545671352424680.html>
- [6] *Wikipedia - free encyclopedia* [online]. Dostupné na www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Arthur_Cecil_Pigou

13. května 2010
Jana Študlarová
3. ročník, K07440